

16. Тер-Акопов А.А. Преступление и проблемы нефизической преступности в уголовном праве / А.А. Тер-Акопов. – М.: ЮРКНИГА. – 480 с.

17. Навроцький В.О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посібник / В.О. Навроцький. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.

18. Михайленко Д. Концепція співвідношення давання та одержання хабара / Д. Михайленко. – Право України. – 2010. – № 5. – С. 123–129.

19. Ус О.В. Кримінальна відповідальність за підбурювання до злочину: монографія / О. Ус. – Харків: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. – 264 с.

Бурдин В.М. Предложение взятки: дифференциация уголовной ответственности или криминализация намерения?

Рассмотрены проблемы, касающиеся установления уголовной ответственности за предложение взятки. Аргументирован вывод о том, что исследование этих вопросов должно осуществляться в плоскости учения о стадиях преступления, а также понимания деяния как необходимого признака понятия преступления. Обоснована необходимость выделения предложения взятки в качестве самостоятельного преступного деяния.

Ключевые слова: *приготовление к преступлению, преступное деяние, намерение совершить преступление, предложение взятки, взяточничество.*

Burdin V.M. The Motion of Bribe: Differentiation of Criminal Responsibility or Criminalization of Intent?

Problems connected with criminal responsibility for bribe proposal establishment were analyzed. It was ascertained that research of this topic should be held in context of stages of crime teaching, and also understanding of criminal act as an essential element of the offence. The expediency of bribe proposal determining as separate criminal action was substantiated.

Key words: *preparation for a crime, act of crime, intent to commit a crime, bribe proposal, bribery.*

Стаття надійшла 29 вересня 2011 р.

УДК 343.2/7

М.І. Колос

РУСЬКО-ВІЗАНТІЙСЬКІ ДОГОВОРИ 911, 944 РОКІВ: ГЕНЕЗИС УКРАЇНСЬКОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Розглядаються питання юридичного змісту кримінально-правових положень русько-візантійських договорів 911 та 944 років. На підставі догматичного аналізу об'єктивних, суб'єктивних ознак злочинів, видів покарань та інших характерних ознак зроблено висновок про те, що рівень кримінально-

правової нормотворчої діяльності у Руській і Візантійській державах у X ст. був достатньо високим. Соціальні цінності, що були поставлені під кримінально-правову охорону сторонами, і донині, через 1100 років, знаходяться під аналогічною охороною української держави.

Ключові слова: русько-візантійські договори; злочини за русько-візантійськими договорами; покарання за русько-візантійськими договорами.

Постановка проблеми. Дослідження питань виникнення та розвитку права завжди пов'язані з певною державою, періодом часу, відповідними урядовими формуваннями, їх повноваженнями, змістом актів, що приймалися з метою регулювання чи охорони суспільних відносин тощо. Не є винятком із цього правила також проблеми генезису українського кримінального права, що ґрунтується на руських звичаях та краших зразках юридичної думки тогочасних сусідніх держав. Саме розкриттю змісту кримінально-правових положень русько-візантійських договорів, укладених від імені руського народу великими князями Олегом (911 р.) та Ігорем (944 р.) з імператорами-самодержцями візантійськими Леоном і Романом, присвячена ця стаття.

Стан дослідження. Положення цих договорів досліджували багато науковців. Зокрема, їх вивчали такі видатні вчені, як Г.І. Солнцев, М.Ф. Владимирський-Буданов, А.В. Лонгінов, Д.Я. Самоквасов (період Російської імперії); С.Н. Каштанов, М.О. Лавровський, О.Е. Ліпшиць, В.В. Мавродін, М.Г. Міненко, Б.О. Рибakov, Р.Л. Хачатуров, М. Шангін (період СРСР); в сучасній Україні кримінально-правовим аспектам вказаних міждержавних актів приділили увагу професори В.К. Гришук та М.І. Хавронюк [1, с. 375–378; 59–60]. Однак більшість учених не піддавали кримінально-правові положення договорів комплексному догматичному аналізу, що не сприяло розкриттю повноти їх юридичного змісту. Ми намагалися усунути цей недолік.

Виклад основних положень. Зі змісту декларативної частини договору 911 р. вбачається, що представники руської сторони, усвідомлюючи перспективи цієї угоди, стверджували: «Укладемо з вами, греками, мир і будемо дружити *один з одним* всією душею і серцем, і не допустимо, згідно *нашого спільного* бажання, ніякого обману чи злочину з боку тих, що перебувають під рукою наших світлих князів» (виділення курсивом – М.К.) [2, с. 24].

Таким чином, учасники угоди, дійшовши спільної згоди про необхідність мирного співіснування Русі та Візантії, крім іншого, взяли на себе зобов'язання боротися зі злочинами, вчинюваними фізичними особами, що підлягали легальній владі відповідних руських

і візантійських урядовців. Достатньо інформативним є соціальний і релігійний зріз представників руського і візантійського суспільств, які укладали ці акти, і тих, що приймали присягу, зобов'язуючись виконувати їх положення. Зокрема, у договорі 911 р. візантійці величалися «греками» або «християнами», а посли князя Олега – «руськими». Через три десятиліття ситуація частково змінилася: візантійці в угоді 944 р. названі так само, а «люди руські» поділені на дві групи – «хрещених» і «не хрещених». Більше того, підписуючи мирний договір 944 р., русичі у різних місцях міста Києва приносили присягу: одні – «не хрещені» – творили її перед Перуном, головна статуя якого знаходилася над Боричевим потоком, а інші – «руські християни» – в церкві святого Іллі, що розташовувалась там само на Подолі [3, с. 23–28, 28–33; 1–7].

Ці дані підтверджують факти наявності у Руській державі відкритої зовнішньої політики, високого рівня демократії та релігійної терпимості.

Що стосується кримінально-правових положень, то сторони в обох договорах чітко визначили зміст протиправних дій, за вчинення яких злочинці підлягали покаранню. Зокрема, за договором 911 р. до таких належали: убивство (статті 4, 8); нанесення побоїв (статті 5, 8); вчинення крадіжки (ст. 6); вчинення грабежу із застосуванням мук або явного насильства (статті 7, 8); викрадення людини-челядина (ст. 12). У договорі 944 р. сторони визнали злочинами: вбивство (статті 9, 13); нанесення побоїв (ст. 14); вчинення русичами крадіжок у греків (ст. 6); самовільне заволодіння русичами майном підданих візантійського імператора (статті 5, 9); обернення русичами у рабство будь-якої людини, яка знаходилася на човні, що потрапив у катастрофу (ст. 9).

З наведеного вбачається, що життя, здоров'я, свобода людини і її майно як матеріальна основа існування суспільства вже на початку Х ст. вважалися найбільш важливими цінностями і підлягали кримінально-правовій охороні.

За узгодженою позицією сторін до протиправних належали лише дії, тобто активні форми вольової, суспільно небезпечної поведінки. Наприклад, у диспозиції ст. 7 договору 911 р. зазначалося: «Якщо хто-небудь, руський у християнина чи християнин у руського, – завдаючи муки, вчинить грабіж або явно насильно візьме що-небудь, що належить другому, нехай...». Аналогічно виписані диспозиції в положеннях акта, укладеного пізніше. Зокрема, у ст. 14 договору 944 р. суб'єкти закріпили: «Якщо ж вдарить мечем, чи

списом, чи якою-небудь іншою зброєю русин грека чи грек русина, то нехай...».

Зі змісту названих положень договорів можна зрозуміти, що диспозиції статей, як правило, мають описовий характер, а інколи є складними за правовим змістом. Досить цікавими в цій частині є положення статей 8 та 9, відповідно передбачених у договорах 911 та 944 років, що стосувалися не лише домовленості сторін надавати допомогу у рятуванні людей та майна з човнів, які потрапляли у катастрофи і були викинуті на берег (регулятивний елемент), але й передбачали можливість настання відповідальності за порушення цих домовленостей (охоронний елемент).

Так, у кримінально-правових положеннях ст. 8 договору 911 р. сторони вказували: «Якщо ж станеться [так, що] хто-небудь із прибулих на тому човні буде вбитий чи побитий нами руськими, чи станеться [так, що] що-небудь буде знято із човна, то нехай руські, зробивши це, будуть присуджені до вищезазначеного покарання». Вважаємо, що під словосполученням «вищезазначене покарання» необхідно розуміти види і міри покарання, закріплені у санкціях статей 4, 5, 6, 7 цього договору, в яких встановлювалися види покарання за посягання на життя, здоров'я та власність у будь-яких випадках, що підлягали під юрисдикцію названого міждержавного акта. Крім того, ст. 8 можна розглядати як перший зразок відсильної норми.

Водночас звертаємо увагу на те, що у договорі 944 р. сторони певною мірою розширили диспозицію статті, якою передбачалися дії, за котрі наставала відповідальність руських людей у випадку, якщо вони, віднайшовши грецький човен, що потерпів катастрофу, обернуть «яку-небудь людину [з цього човна] в рабство». За такі дії винний мав бути «покараний згідно з руським і грецьким звичаєм [законом]» (ст. 9). Наведеним підтверджується, що руська сторона взяла на себе додаткове зобов'язання не посягати на свободу членів екіпажів візантійських кораблів, їх пасажирів та інших осіб, що на них перебували.

Встановлення відповідальності за такі протиправні дії лише щодо русичів, на нашу думку, обумовлена правовою ситуацією, що мала місце у Візантії на час підписання договорів. Як стверджує Р.Л. Хачатуров, посилаючись на праці Ф.І. Кожевнікова, Є.Е. Ліпшиць, Г.Г. Літавіріна, В.В. Мавродіна, вже у VII–IX століттях у Візантії, економіка якої значною мірою розвивалася за рахунок торгівлі та інших стосунків, що забезпечувалися морським транспортом, склалася

система правових норм, об'єднаних узагальненою назвою «Морський закон». Згідно з цими нормами, власники зобов'язані були надавати свої судна для перевезення військового спорядження, будівельних матеріалів, продуктів харчування та інших товарів, необхідних для країни. Більше того, відповідно до «Родоського закону» кожний, хто врятував будь-що з розбитого бурею судна, отримував за це п'яту частину врятованого, а той, хто зберіг викинуте хвилию на берег, – десяту частину, що, на нашу думку, не лише істотно зменшувало загрозу втрати або неповернення власникові врятованого майна, але й сприяло формуванню позитивних правових традицій у середовищі візантійського населення. І це в той час, коли в інших державах за правилами середньовічного берегового права, що ґрунтувалося на праві власності на землю, суверен, якому належали береги моря, річок, озер ставав власником потерпілих від бурі кораблів та іншого майна, що було викинуте хвилию на берег [4, с. 109–111]. Аналогічних поглядів додержувався член-кореспондент імператорської Санкт-Петербурзької Академії наук, професор О.М. Філіппов [5, с. 52–67]. Тому русичі, вважаємо, завідомо маючи гарантії непосягання візантійців на руські судна, односторонньо взяли на себе зобов'язання кримінально-правовими засобами забезпечити охорону цінностей протилежної сторони договору, оскільки, очевидно, не могли гарантувати візантійцям паритетні умови стосунків у галузі морського права лише регулятивними правовими нормами або в інший спосіб.

За наявності потреби відрізнити одну злочинну дію від іншої, подібної (грабіж від крадіжки), сторони вдавалися, як вбачається з формулювання диспозиції ст. 7 договору 911 р., до більш детального опису способу вчинення протиправної дії. Для цього вони використовували такі словосполучення, як «завдавання мук», «явно насильно візьме», чим підсилювали розуміння того, що такі дії та їх наслідки усвідомлюються нападником, потерпілим та іншими.

В окремих статтях договорів описані засоби, за допомогою яких вчинявся злочин, наприклад нанесення удару мечем при побитті людини (ст. 5 договору 911 р.), мечем або списом (ст. 14 договору 944 р.). Крім того, поряд з описом конкретно визначених засобів учинення злочинів, сторони передбачали можливість притягнення винних до відповідальності також за нанесення побоїв потерпілим іншими, не названими у диспозиціях статей предметами.

Щодо наслідків злочинних дій, то вони прямо не описані у положеннях договорів. Проте їх сутність, тобто внутрішній зміст, сторо-

ни заклали в диспозиціях кожного кримінально-правового положення угод. Адже загально-відомо, що вбивство передбачає настання смерті потерпілого, нанесення побоїв характеризується спричиненням людині болю, тілесних ушкоджень, вчинення крадіжок, інше самовільне заволодіння майном – протиправним вилученням у власників предметів матеріального світу, що мають певну цінність, а грабіж є не лише відкритим заволодінням такими цінностями, але й одночасно завдає потерпілому страждань, зумовлених фізичним насильством, болем, нестерпними душевними переживаннями тощо. Рабство проявлялося через позбавлення потерпілої людини права на свободу, на майно, зокрема на засоби виробництва. Крім того, воно супроводжувалося жорстокою експлуатацією праці поневоленого.

Аналогічно у кримінально-правових положеннях договорів не описувався причинний зв'язок між суспільно небезпечними наслідками і протиправними діями осіб. Проте його об'єктивна наявність чітко вбачається зі змісту кримінально-правових положень договорів. Адже кожна із закріплених в угодах протиправних дій є визначальною умовою, що викликає відповідний їй логічно передбачуваний суспільно небезпечний наслідок.

Опис предметів злочинів, які є матеріальною ознакою протиправних дій, у договорах сторони здійснили абстрактно. Це виявилось в тому, що вони не зазначали у статтях, які конкретно речі визнаються такими, що утворюють певний склад злочину, бо вже у ті далекі часи, очевидно, розуміли, що не можна у правових нормах перелічити тисячі конкретних назв предметів, які можуть бути викрадені злочинцями, а тому використовували елементарні узагальнені формули на зразок: «Якщо насильно візьме *що-небудь*...» (ст. 7 договору 911 р.); «Якщо ж хто візьме з нього *що-небудь* чи оберне *яку-небудь* людину...» (ст. 9 договору 944 р.) тощо.

Інший рівень узагальнення можна побачити у ст. 12 договору 911 р., де описано предмет злочину, яким була жива людина-челядин, тобто раб, що працював у домашньому господарстві свого власника, а не «мертва» річ матеріального світу. У випадку викрадення челядин підлягав розшуку і поверненню власнику як будь-яка річ, а той, хто не дозволяв проводити розшук, мав визнаватися винним, а відтак і нести відповідальність. Таким чином, сторони визнали предметом злочину у ст. 12 договору 911 р. не «яку-небудь людину», тобто не обмежене коло фізичних осіб, а лише тих, які в установленому для того часу порядку прирівнювалися до неживих предметів і визнавалися товаром.

Характеризуючи суб'єктивні ознаки злочинів у договорах, варто звернути увагу на те, що суб'єкти злочинів позначені у них різними термінами.

Ці ознаки можна класифікувати з групами, а саме:

а) за національною приналежністю особи, які вчинили протиправні дії, названі руськими та греками;

б) за соціальним станом – багатими (імущими, заможними) і бідними (неімущими, убогими);

в) за належністю до віросповідання – християнами;

г) за видом вчиненого злочину – злодіями, убивцями.

В окремих диспозиціях для позначення особи злочинця вжито займенник «хто-небудь» (статті 4, 7 договору 911 р.). Проте у цих випадках суб'єкти, для належної ідентифікації, додатково позначені термінами, що характеризують їх національну та релігійну приналежність.

Аналіз соціального стану осіб, які могли стати суб'єктами злочинів, виписаних у договорах, дає підстави стверджувати про наявність рівності злочинців перед кримінально-правовими положеннями договорів незалежно від їх матеріального чи релігійного стану. Адже до відповідальності мав бути притягнений кожний, хто вчинить протиправні дії.

З окремих положень договорів вбачається, що сторони розумілися також на інших елементах суб'єктивних ознак протиправних дій. Наприклад: «Якщо хтось не дозволить провести ... розшуку місцевому чиновнику, то буде вважатися винуватим», тобто таким, що умисно свідомо перешкодив розслідуванню злочину, яке проводила уповноважена державою особа (ст. 12 договору 911 р.). Більше того, у ст. 3 того ж акта зазначено: «Нехай звинувачення, які містяться у публічно представлених доказах, буде визнано доведеним».

Вказані положення є підтвердженням того, що основу підстав відповідальності особи, яка вчиняла протиправну дію, поряд з іншими елементами злочину, становила вина. До того ж, її наявність у діях особи необхідно було доводити належними доказами. Якщо ж доказ не викликав довіри, то сторона, зацікавлена у підтвердженні вини особи, яка вчинила протиправну дію, на підтвердження наведених доводів повинна була принести присягу «згідно своєї віри». Відсутність вини або її недоведеність виключали відповідальність підозрюваної особи.

Ми виявили, що у договорах формально не йдеться про такі елементи суб'єктивних ознак, як мотив і мета вчинення злочинів.

Припускаємо, що у сторін не було потреби у використанні таких термінів.

Проте, з унормованих питань компенсації шкоди, завданої крадіжкою або грабежем (статті 6, 7 договору 911 р.; статті 5, 6 договору 944 р.), вбачається, що вони розуміли, чому вчинялася та чи інша дія та усвідомлювали її мету, яка у закріплених в угодах злочинах була однаковою – збагачення за рахунок чужої власності.

Ці дані дають підстави для твердження, що злочини, закріплені у положеннях договорів 911 та 944 років, мали у своєму складі необхідні для тогочасного періоду розвитку кримінального права Руської і Візантійської держав об'єктивні ознаки, котрі у поєднанні з суб'єктивними ознаками забезпечували якісну кваліфікацію протиправних дій злочинців та вмотивоване притягнення їх до відповідальності.

Крім того, з договорів впливає також інша важлива інформація кримінально-правового змісту. Зокрема, щодо видів покарань, їх призначення, звільнення від кримінальної відповідальності, видачі злочинців тощо.

Так, найсуворішим покаранням, що могло призначатися в межах дії договорів, лише за вбивство була смертна кара. Вона могла виконуватись як у момент застання вбивці на місці вчинення злочину («нехай умре на місці скоєного злочину» – ст. 4 договору 911 р.; «і буде схоплений родичами вбитого, то нехай буде він убитий» – ст. 13 договору 944 р.), так і після проведеного над винуватим суду («то нехай знаходиться під судом до того часу, поки не буде знайдений, («якщо ж буде знайдений, то) нехай умре» – ст. 4 договору 911 р.; «якщо ж його розшукають, то нехай буде він убитий» – ст. 13 «а» договору 944 р.). Крім того, зважаючи на відсильний зміст ст. 8, до русичів на підставі ст. 4 договору 911 р. також могла застосовуватись смертна кара у випадку, якщо вони вчинили вбивство будь-якої особи, яка прибула до Русі візантійським човном.

Варто звернути увагу, що сторони не визначили в угодах способи виконання смертної кари. Можна лише припускати, що позбавлення життя убивці у момент вчинення ним злочину могло здійснюватися будь-яким способом і за допомогою будь-яких засобів, що були в розпорядженні родичів потерпілого. Стосовно ж тих убивців, що піддавалися суду після розшуку, то конкретний спосіб виконання призначеної їм смертної кари визначався суддями відповідно до звичаїв.

За такі злочини, як нанесення побоїв, крадіжка, грабіж, сторони передбачили покарання у формі матеріальних виплат. Зокрема, за нанесення удару мечем чи побиття іншим засобом винна особа мала віддати «5 літрів срібла за звичаєм руським» (ст. 5 договору 911 р.; ст. 14 договору 944 р.). Окремою формою реалізації покарання за вказані види злочинів було вилучення у злочинця будь-якого іншого майна, крім срібла. Залежно від виду злочину, матеріального стану злочинця розмір (вартість) майна, що підлягало вилученню як покарання, міг бути різним. Наприклад, у випадку, коли особа, яка нанесла потерпілому удар мечем, списом чи іншим засобом, була неімущою, тобто не мала 5 літрів срібла, вона зобов'язана була заплатити потерпілому «скільки зможе, аж до того, що навіть зніме з себе той самий одяг, в якому ходить» (ст. 5 договору 911 р.). Аналогічне покарання за такі ж дії передбачене для бідних у ст. 14 договору 944 р. За крадіжку, грабіж майна винний, залежно від вартості (кількості) викраденого, зобов'язаний був повернути потерпілому майно у кратному розмірі.

Так, злодій, якого було виявлено на місці вчинення злочину, але він здався без опору, як і грабіжник карався стягненням збитків у потрібному розмірі, у порівнянні з вартістю, на яку вони могли бути нанесені або реально спричинені (статті 6, 7 договору 911 р.). Трохи інакше регулювалися питання покарання за крадіжку русичами майна у греків (ст. 6 договору 944 р.). Винувата особа у такому випадку зобов'язана була не лише повернути викрадене, але й «приплатити зверх його ціни».

Очевидно, що розмір приплати за вимогою потерпілого мав визначити суд. У випадку, коли злочинця виявляли, але викрадене майно він завчасно продав, то за правилами цієї ж ст. 6 він повинен був повернути потерпілому ціну викраденого, а крім того, мав бути покараний «за грецькими законами, звичаями, і за законами, звичаями руських». Вбачаємо, що вид і міра покарання у таких випадках обиралася судом тієї держави, де було вчинено крадіжку або затримано злочинця, що спонукало суддів застосовувати законодавство (звичаї) своєї держави. Аналогічно признавалося покарання за вчинення крадіжки з пошкодженого у катастрофі човна (ст. 9 договору 944 р.). За «самовільне заволодіння» майном людей візантійського царя або людей руського князя винувата особа мала заплатити його подвійну ціну (ст. 5 договору 944 р.).

Одночасно є підстави стверджувати, що сторони заклали у договорах важливі гуманістичні основи перспективного розвитку

кримінального права. Ці тенденції стосувалися не лише осіб, які вчинили протиправні дії, але й потерпали від них. Наприклад, якщо злочинець наніс потерпілому удар мечем, списом тощо, але, будучи засудженим, не міг виплатити усю суму коштів або повернути майно через його відсутність, а інші люди не мали можливості допомогти засудженому, то після принесеної клятви винуватий звільнявся від погашення частини коштів (ст. 5 договору 911 р.; ст. 14 договору 944 р.), якої не вистачало. Тим самим винуватий офіційно частково звільнявся від призначеного покарання.

У договорі 911 р. ми зустрічаємо перші елементи необхідної оборони (ст. 6), оскільки ні грек, ні русич, які вбили злодія, що чинив опір під час затримання, не могли каратися за спричинення смерті злочинцеві. Крім того, сторони домовилися, що не будуть притягуватися до відповідальності греки, які причиняють смерть русичам, котрі чинитимуть опір під час затримання, тому що вони прибули у грецький порт без грамоти великого князя руського (ст. 2 договору 944 р.). В аналізованих договорах сторони також започаткували правове регулювання видачі осіб, які вчинили злочини у своїй державі (крадіжка, втеча челядина від господаря), а переховувалися від покарання в іншій, що була стороною угоди. З часом це правило розвинулось в окремий кримінально-правовий інститут (статті 14, 15 договору 911 р.; статті 3, 4 договору 944 р.).

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати наступне:

- форма і зміст русько-візантійських договорів 911, 944 років підтверджують гіпотезу про наявність у держав, що їх уклали, попереднього сталого досвіду нормотворчої та правозастосовної діяльності;
- на сучасному етапі розвитку української науки кримінально-правові положення договорів 911 і 944 років можна вважати першими відомими джерелами національного письмового кримінального права;
- кримінально-правові положення договорів, у яких визначено дії, що є злочинами, та покарання, що мають застосовуватись до осіб, котрі вчинили протиправні дії, спрямовувалися сторонами на охорону найбільш важливих суспільних відносин у сфері забезпечення життя, здоров'я, свободи людини і її власності;
- зміст кримінально-правових положень договорів характеризується чітко визначеними структурними елементами, що складаються з об'єктивних, суб'єктивних ознак, видів і мір покарань та правил, у

яких визначалися підстави часткового звільнення від покарання, встановлювалося право необхідної оборони й умови видачі злочинців.

1. Гришук В.К. Вибрані наукові праці / В.К. Гришук. – Львів: Львівський університет внутрішніх справ, 2010. – 824 с.; Хавронюк М.І. Історія кримінального права європейських країн: монографія / М.І. Хавронюк. – К.: Істина, 2006. – 192 с.

2. Гуз А.М. Договір 911 р. / А.М. Гуз // Історія держави і права України. Джерела права періоду Київської Русі; упор. і наук. коментарі А.М. Гуз. – К.: КНТ, 2007. – 72 с.

3. Гуз А.М. Договір 911 р., Договір 944 р. / А.М. Гуз // Історія держави і права України. Джерела права періоду Київської Русі; упор. і наук. коментарі А.М. Гуз. – К.: КНТ, 2007. – 72 с.

4. Хачатуров Р.Л. Становление права (на материале Киевской Руси) / Р.Л. Хачатуров. – Тбилиси: Изд-во Тбилисского ун-та, 1988. – 261 с.

5. Филиппов А.Н. Учебник истории русского права. Часть I / А.Н. Филиппов. – Юрьевъ: Типография К. Матисена, 1907. – 732 с.

Колос М.И. Русско-византийские договоры 911, 944 годов: генезис украинского уголовного права.

Рассматриваются вопросы юридического содержания уголовно-правовых положений русско-византийских договоров 911 и 944 годов. На основании догматического анализа объективных, субъективных признаков преступлений и видов наказаний автор пришел к выводу, что уровень уголовно-правовой нормотворческой деятельности в Русском и Византийском государствах в X ст. был достаточно высоким. Социальные ценности, поставленные под уголовно-правовую охрану сторонами договоров, и сейчас, через 1100 лет, находятся под аналогичной охраной украинского государства.

Ключевые слова: русско-византийские договоры; преступления по русско-византийским договорам; наказания по русско-византийским договорам.

Kolos M.I. Rus-Byzantian Treaties of 911, 944: the Genesis of the Ukrainian Criminal Law.

The article deals with the issues of the legal content of the criminal provisions of the Rus-Byzantian treaties of 911 and 944. On the basis of dogmatic analysis of objective, subjective features of crimes, types of punishment and other typical characteristics, the author came to a conclusion that the level of legal and criminal rule-making activity in Rus and Byzantian states in the Xth century was rather high. Social values which have been legally guarded by parties are still, even 1100 years later, protected in the same way by the Ukrainian State.

Key words: Rus-Byzantian treaties; crimes under the Rus-Byzantian treaties; punishment under the Rus-Byzantian treaties.

Стаття надійшла 23 вересня 2011 р.